

Omgaan met data in het onderwijs

Van en voor bestuurders in po, vo en mbo

Dit kaartenboek is gemaakt door

 De ArgumentenFabriek

www.argumentenfabriek.nl

 januari 2016

Inhoud

De Argumentenfabriek

Bas Ebskamp (senior kaartenmaker)

Anouk Mulder (senior kaartenmaker)

Kennisnet

Erwin Bomas (projectleider)

Job Vos (jurist en privacy-expert)

Michael van Wetering (strategisch adviseur innovatie)

Vormgeving

Leonie Lous

In opdracht van

Kennisnet

www.kennisnet.nl

Dit boek is online te vinden op kn.nu/omgaanmetdata

Met medewerking van

PO RAAD

VO RAAD

saMBO-ICT

Inhoudsopgave

Voorwoord door Kennisnet	4
Inleiding door de auteurs	5
Ict in het onderwijs	7
Het ontstaan van data in de school	11
Verantwoordelijkheden voor data	15
Toestemming voor gebruik van persoonsgegevens: twee opties	23
Nawoord door Kennisnet	29
Overzicht geraadpleegde deskundigen	30

Voorwoord door Kennisnet

Ict is in het onderwijs bezig aan een onstuitbare opmars. Welke rol technologie daarin kan en moet spelen is een belangrijke en vanzelfsprekende vraag. Het antwoord is echter minder vanzelfsprekend. Dit kaartenboek kan scholen helpen bij het vormen van ict-beleid dat past bij de volgende recente ontwikkelingen:

1. Verschuiving van focus

Lang waren scholen vooral gefocust op het op orde krijgen van de technische randvoorwaarden. Met de introductie van cloudcomputing en online digitaal leer materiaal nemen scholen toepassingen en leer materialen steeds vaker af in de vorm van abonnementen. Hierdoor ligt de verantwoordelijkheid voor de technische randvoorwaarden nu bij dienstverleners buiten de school, en focust de school zich veel meer op een verantwoorde omgang met haar data.

2. Meer verzamelde data

Scholen kunnen hun onderwijsinhoudelijke ambitie om leerlingen meer maatwerk te bieden ondersteunen met ict. Adaptief leer materiaal en persoonlijke leeromgevingen bieden kansen, maar scholen moeten dan wel meer informatie vastleggen over leerlingen en hun leerproces. Alleen door analyse van data worden individuele behoeften zichtbaar en kan de school onderbouwde adviezen geven over persoonlijke leer routes. Het is onontkoombaar dat meer informatie verzameld wordt dan voorheen en dat bijvoorbeeld administratieve gegevens van

leerlingen en de resultaten van oefeningen en toetsen zich niet langer op school bevinden. Bij deze nieuwe manier van ict-gebruik is het maken van goede afspraken over de omgang met die data noodzakelijk.

3. Vaker inzicht in prestaties

Tot slot eist de omgeving van de school steeds gedetailleerder inzicht in prestaties en het rendement van onderwijs. Zowel de overheid, de maatschappij als ouders van individuele leerlingen willen inzicht in de effectiviteit van de school, met gedetailleerde informatie over het verloop van processen en bereikte prestaties. We zijn met elkaar gewend geraakt aan de mogelijkheid alles wat we doen te kunnen 'tracken & traceren'. Dit informatieniveau verwachten we ook steeds meer van het onderwijs.

De geschetste ontwikkelingen voltrekken zich niet van vandaag op morgen. Maar er breekt wel een periode aan waarin nadrukkelijke regie van het onderwijs noodzakelijk is. Bestuurders en schoolleiders kunnen met hun ict-beleid sturing en kaders bieden voor verdere investeringen. Investerings in digitale informatie- en onderwijssystemen die - door het benutten van data - maatwerk bereikbaar maken.

Technologie kan niet zonder nadrukkelijke sturing van onderwijzen. We hopen dat dit kaartenboek u inzichten biedt om die sturing concrete richting en inhoud te geven.

Kennisnet

Erwin Bomas en Michael van Wetering

Inleiding door de auteurs

Hoe kan de inzet van ict scholen helpen hun doelen te bereiken? Welke data levert dit ict-gebruik op en wat betekent dit voor de verantwoordelijkheden van scholen? Hoe kunnen scholen de privacy van leerlingen borgen? Welke opties hebben ze daartoe?

Dit zijn vragen die menig bestuurder in het po, vo en mbo bezig houden. Ict-ontwikkelingen in het onderwijs denderen in rap tempo voort en het is aan scholen om hier grip op te houden, geen gemakkelijke klus.

De 'Nulmeting privacy en beveiliging primair en voortgezet onderwijs' van PwC inventariseerde in 2014 het kennisniveau van scholen. Wat bleek? Scholen handelen met gezond verstand, maar missen vaak de expertise om privacy en de beveiliging van data adequaat te organiseren. Hierdoor lopen ze risico's. Incidenten die hieruit ontstaan, halen regelmatig de media. Denk aan scholen die leerlinggegevens delen met educatieve uitgeverijen zonder dat ouders dit weten. Met het toenemend gebruik van ict in de school neemt het belang van een zorgvuldige omgang met data alleen maar verder toe. Reden voor Kennisnet om bestuurders met dit boek te ondersteunen door ze inzicht en overzicht te bieden, zodat ze beter zijn toegerust op het nemen van hun verantwoordelijkheden.

In dit boek doorlopen we een aantal denkstappen in de vorm van vragen. Deze vragen beantwoorden we in Informatiekaarten en visualisaties.

- In de eerste stap kijken we hoe scholen ict in kunnen zetten om hun doelen te realiseren.
- In de tweede stap beschrijven we hoe deze inzet van ict leidt tot een snel groeiende verzameling van data.
- In de derde stap laten we zien welke verantwoordelijkheden scholen dan hebben. We stellen vragen die scholen voor zichzelf moeten beantwoorden voor een zorgvuldige omgang met data.
- In de vierde denkstap richten we ons op één specifieke verantwoordelijkheid: de zorgvuldige omgang met persoonsgegevens.

Dit inhoud van dit boek is de weerslag van een denkproces, waarin we met meerdere deskundigen de hierboven genoemde denkstappen hebben doorlopen. Tijdens denksessies hebben we afwisselend met ict-kenners, directeuren en bestuurders uit po, vo en mbo, en vertegenwoordigers van de PO-Raad, VO-raad en saMBO-ICT gesproken. Wij danken allen hartelijk voor hun bijdrage, tijd en het beschikbaar stellen van hun kennis en ervaring. En wij hopen van harte dat dit boek scholen verder op weg helpt.

De Argumentenfabriek

Bas Ebskamp en Anouk Mulder

Kennisnet

Erwin Bomas en Michael van Wetering

Ict in het onderwijs

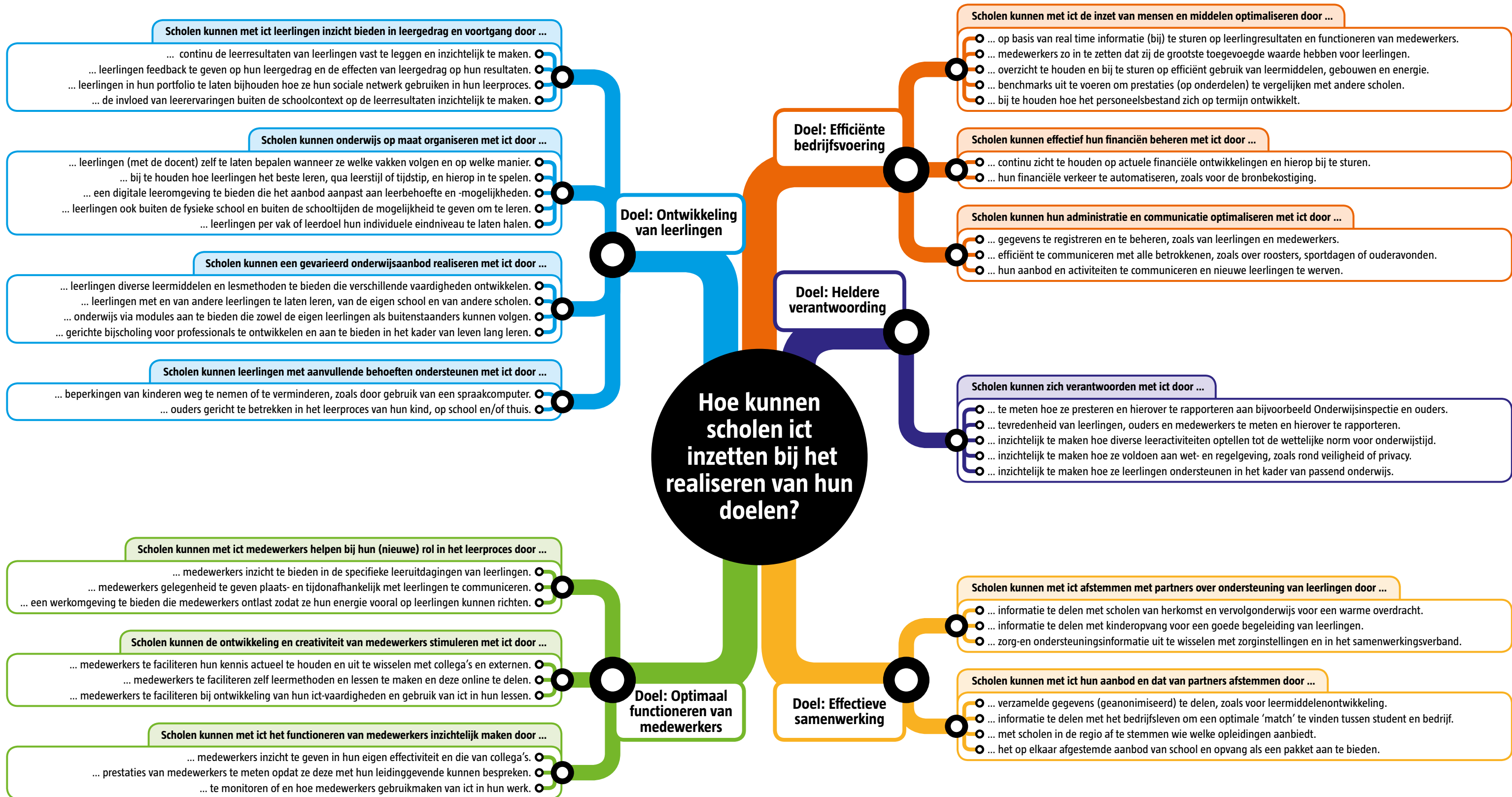
Digitalisering in het onderwijs is natuurlijk niets nieuws. Maar recent is digitalisering in het onderwijs in een versnelling geraakt en raakt het steeds meer verweven met het onderwijsproces. In deze eerste kaart op pagina 8 en 9 beschrijven we hoe scholen ict kunnen inzetten voor het realiseren van hun doelen. We gaan hierbij uit van vijf hoofddoelen die voor elke school relevant zijn:

- de ontwikkeling van leerlingen,
- het optimaal functioneren van medewerkers,
- een efficiënte bedrijfsvoering,
- heldere verantwoording en
- effectieve samenwerking met partijen buiten de school.

Het uitgangspunt hierbij is dat de inzet van ict het voor scholen makkelijker of efficiënter maakt hun doelen te realiseren. De kaart beschrijft de inzet van ict die deskundigen voorzien voor de komende vijf jaar. In hoeverre scholen hier in de praktijk gebruik van zullen maken is hier dus niet de vraag; het is geen voorspelling of voorschrift. Zo staan er bij het doel 'ontwikkeling van leerlingen' toepassingen van ict die een gepersonaliseerde vorm van leren mogelijk maken. Elke school moet voor zichzelf bepalen of gepersonaliseerd leren in haar visie wenselijk is, en of ict hiervoor dus ingezet moet worden.

Alle kaarten in dit boek zijn bedoeld voor scholen in primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo). Overal waar 'leerling' staat kan dus ook 'student' gelezen worden. Sommige toepassingen van ict zullen voor de ene onderwijssector relevanter zijn dan voor de andere. Zo staat bij het doel 'effectieve samenwerking' dat scholen hun opleidingsaanbod met ict kunnen afstemmen op andere scholen en bedrijven in de regio. Dit is uiteraard voor mbo heel relevant, maar voor het po minder.

Informatiekaart ict in het onderwijs

Het ontstaan van data in de school

Wat betekent de inzet van ict voor het ontstaan van data binnen de school? De visualisatie op de volgende pagina laat aan de hand van voorbeelden zien hoe gebruik van ict leidt tot een (steeds verder uitdijende) verzameling data.

De visualisatie werkt met voorbeelden van ict-handelingen door zes personages. Drie hiervan komen vaker terug in dit boek: leerling Fatima, secretaresse Sara en leraar Pim. Welke handelingen voeren zij in het voorbeeld uit?

Fatima maakt een rekentoets in de digitale leeromgeving. Deze handeling leidt tot data waaronder: 'rekenresultaten van Fatima'. Haar leraar Erik beoordeelt via de rekenresultaten het leergedrag van Fatima. Hierdoor voegt hij ook weer data toe, zoals de voortgang van Fatima ten opzichte van haar klas.

Sara importeert het digitale dossier van leerling Ali in de schooladministratie. Deze handeling leidt tot data waaronder het werktempo van Sara. Manager Mirjam onderzoekt aan de hand van deze data de productiviteit van Sara. Hierdoor voegt zij ook weer data toe, zoals Sara's gemiddelde verwerkingstijd van dossiers.

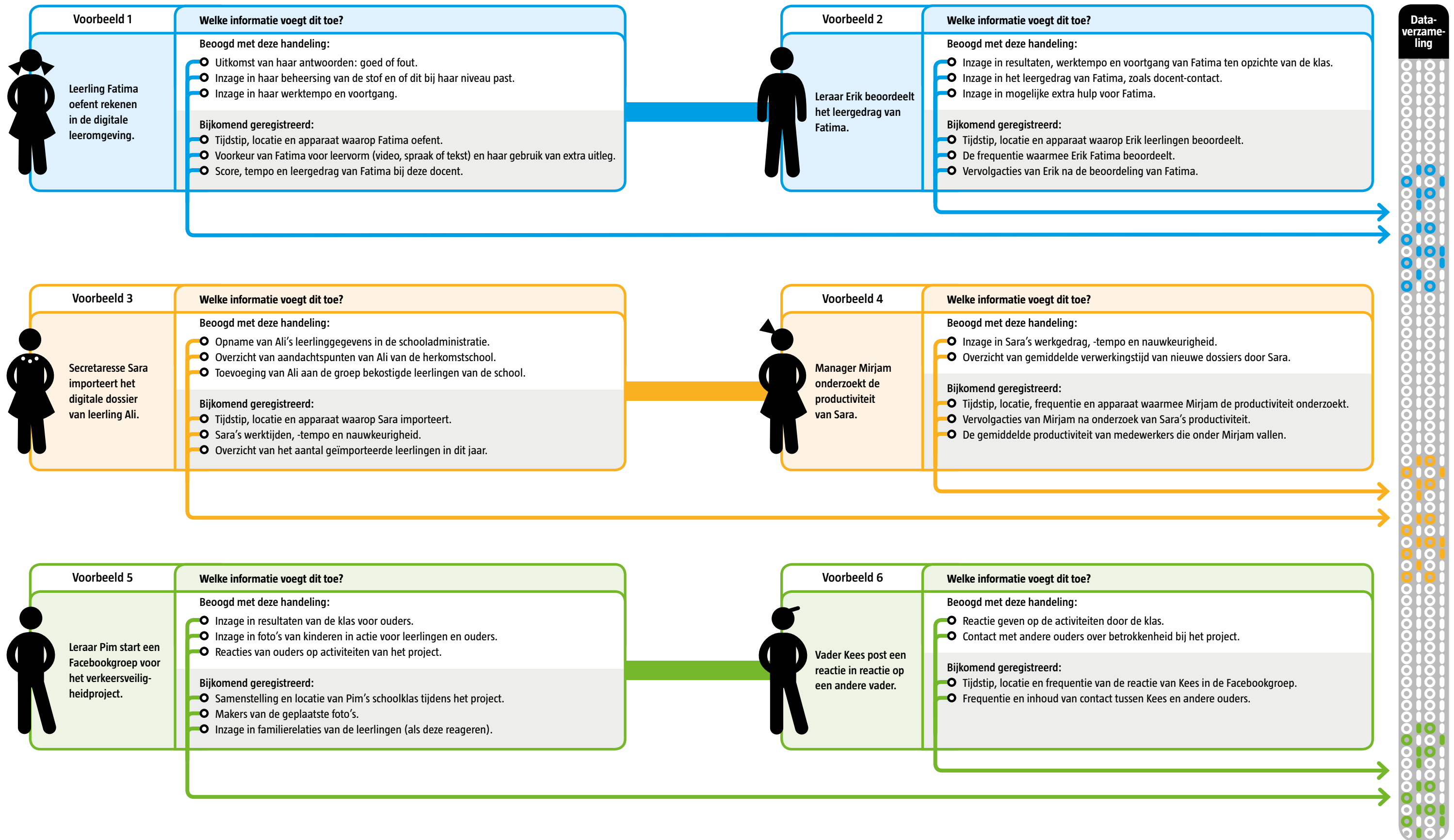
Leraar Pim start een Facebookgroep over het verkeersveiligheidsproject van zijn klas. Deze handeling leidt tot data waaronder de resultaten van de klas. Doordat vader Kees een reactie post voegt hij ook weer data toe, zoals het tijdstip waarop hij reageert.

Zoals de visualisatie helder maakt leidt elke handeling in de digitale wereld tot twee soorten informatie: informatie die beoogd is door de persoon én informatie die bijkomend wordt geregistreerd. Deze bijkomende registratie is het gevolg van automatische registratie door ict-systemen ('loggen') zonder dat de persoon hierop uit is. Deze bijkomende informatie kan waardevol zijn: Zo gebruikt leraar Erik de informatie over het aantal keer dat Fatima extra uitleg vraagt om te beoordelen of zij extra hulp nodig heeft.

Wat we verder zien is dat digitaal opgeslagen informatie weer het begin kan zijn van een volgende ict-handeling, die op zijn beurt ook weer informatie toevoegt. Op deze wijze groeit de totale verzameling data exponentieel.

Ten slotte dit: Er is onderscheid tussen 'ruwe' data als een verzameling gegevens en 'informatie' die betekenis heeft voor gebruikers. Voor het doel van de visualisatie is dit onderscheid niet relevant, hierom laten we dit in de visualisatie buiten beschouwing.

Hoe ontstaat de verzameling van data waarvoor een school verantwoordelijk is?

Verantwoordelijkheden voor data

De hoeveelheid data binnen de school groeit dus exponentieel. Dit gaat de komende jaren verder toenemen nu scholen steeds meer ict gebruiken. Scholen zijn hiervoor verantwoordelijk. Dat wil zeggen: voor alle data die ontstaan door digitale handelingen die binnen het kader van de processen op school plaatsvinden. Welke verantwoordelijkheden zijn dit dan? En waar vinden scholen hulpbronnen om deze verantwoordelijkheden in te vullen? Hierover gaat dit deel van het boek.

We beginnen op pagina 16 met een kader over de wettelijke bescherming van persoonsgegevens. Persoonsgegevens zijn gegevens die te herleiden zijn tot een 'natuurlijk persoon', zoals een leerling of medewerker. Omdat ondoordacht gebruik van deze persoonsgegevens de privacy van mensen kan schaden én omdat we privacy in Nederland (en Europa) goed willen beschermen, zijn er specifieke regels voor het omgaan met deze persoonsgegevens. Het kader geeft de essentie van deze regels weer in vijf vuistregels voor het omgaan met persoonsgegevens. De vijf vuistregels zijn een toegankelijk gereedschap voor de school om haar eigen omgang met persoonsgegevens te toetsen.

Na de vijf vuistregels volgt op pagina 18 en 19 een visualisatie over de verantwoordelijkheden voor data. De centrale vraag is: Welke vragen moet elke school voor zichzelf beantwoorden over data die onder haar verantwoordelijkheid

vallen? Hierbij geldt: de vragen zijn voor alle scholen hetzelfde, maar in de antwoorden hebben ze een zekere vrijheid (binnen de wettelijke kaders).

Het doel van deze visualisatie is om de breedte van de verantwoordelijkheden inzichtelijk te maken. In de praktijk hebben scholen (delen van) deze verantwoordelijkheden op verschillende manieren ingevuld. Scholen hebben bijvoorbeeld regels over toegang tot data vastgelegd in een autorisatiematrix. Of ze hebben een overeenkomst met de leverancier van digitale leermiddelen over het gebruik van geanonimiseerde gegevens. Uiteindelijk is het aan bestuurders van de school om te beoordelen of de hele breedte aan verantwoordelijkheden adequaat is ingevuld.

Ten slotte noemen we op pagina 20 een aantal hulpbronnen waar scholen zelf mee aan de slag kunnen.

Vijf vuistregels voor het gebruik van persoonsgegevens

Gegevens die herleidbaar zijn tot een mens, noemen we ‘persoonsgegevens’. Alles wat een school met persoonsgegevens kan doen heet in termen van de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) ‘verwerken’. Verwerken is dus onder meer het (online én offline) verzamelen, kopiëren, opslaan, verspreiden, publiceren, delen en uitwisselen van persoonsgegevens. Als er persoonsgegevens worden verwerkt, gaat de wet ervan uit dat daar iemand verantwoordelijk voor is. Op een school is dat het **bevoegd gezag** (het bestuur), dat is dus eindverantwoordelijk voor het borgen van de privacy van leerlingen, medewerkers, etc. Dit kan het bevoegd gezag wel door een derde laten uitvoeren, maar het bestuur blijft verantwoordelijk. Het bestuur is verplicht om volgens de wet te handelen. Hierbij zijn de volgende vijf vuistregels een nuttig kader om aan de wet te voldoen:

1. Doel

De school stelt vooraf een doel vast voor de verwerking van persoonsgegevens.

2. Doelbinding

De school gebruikt persoonsgegevens alleen voor het doel dat hij vooraf heeft vastgelegd.

3. Grondslag

De school zorgt dat er een wettelijke grondslag voor de verwerking is. Dit kan zijn:

- **Toestemming** van leerling of ouders;
- Uitvoering van een **overeenkomst** die gegevens vereist (bijvoorbeeld uitvoering van de onderwijsovereenkomst);
- Verwerken van gegevens is **wettelijk verplicht**;
- De verwerking van gegevens is nodig voor het uitvoeren van een **publiekrechtelijke taak**;
- De school heeft een **gerechtvaardigd belang**: de school heeft een goede reden om de privacy te schaden én kan dit uitleggen aan (de ouders van) de leerlingen of medewerkers.

4. Dataminimalisatie

De school verwerkt alleen de persoonsgegevens die noodzakelijk zijn om het vastgestelde doel te realiseren. De school bewaart persoonsgegevens niet langer dan nodig.

5. Transparantie

De school informeert ouders (of leerling) vooraf over de verwerking van zijn/haar persoonsgegevens. Hierbij maakt de school duidelijk wat het doel van de verwerking is en welke specifieke informatie de school gebruikt en deelt.

Visualisatie verantwoordelijkheden

De visualisatie op de volgende pagina onderscheidt vijf hoofdverantwoordelijkheden van scholen voor data:

- Verzamelen,
- Gebruiken,
- Beveiligen,
- Controleren,
- Verspreiden.

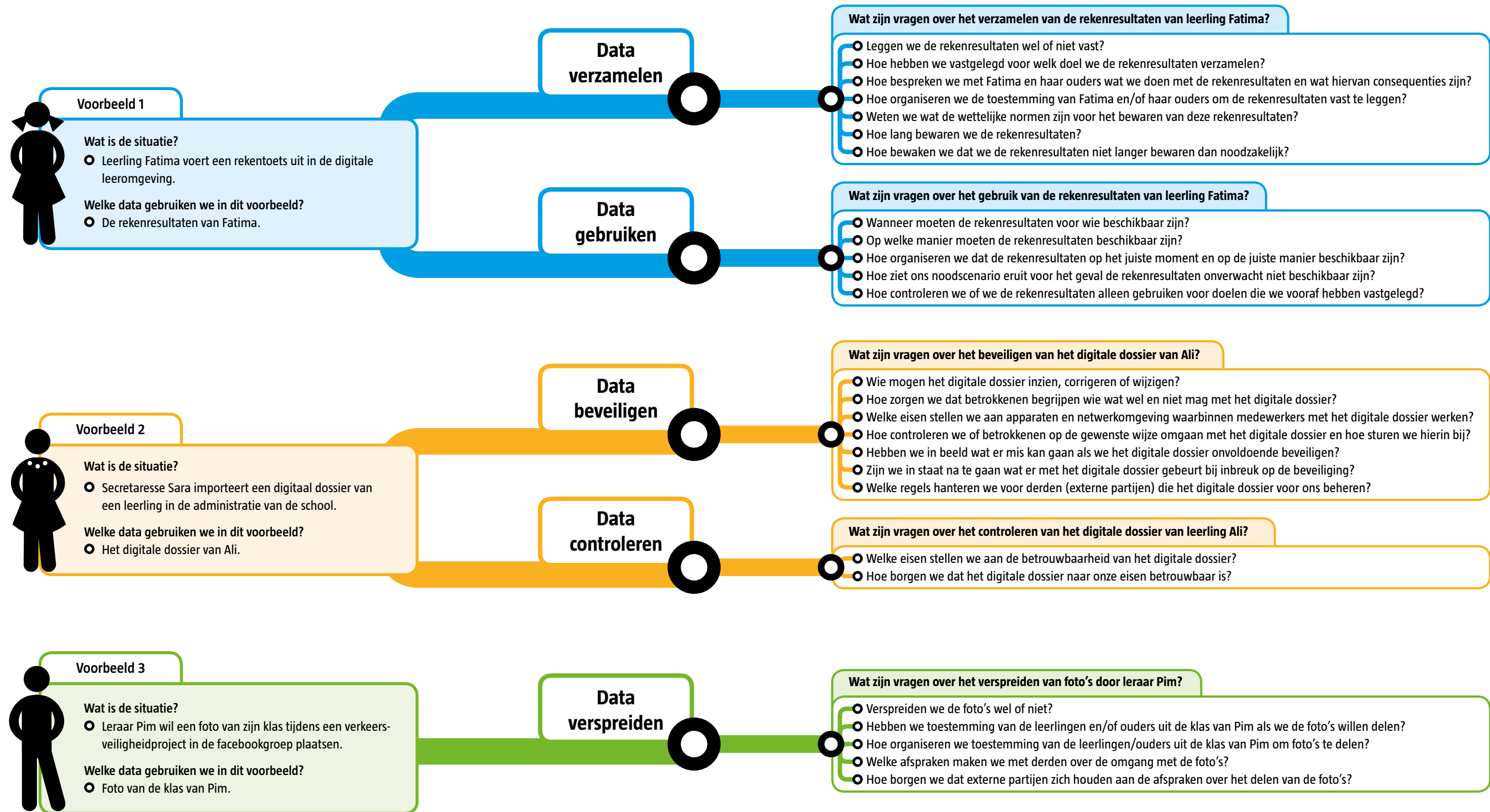
Bij elk van deze hoofdverantwoordelijkheden noemen we een aantal vragen waar elke school voor zichzelf een antwoord op moet geven. Het is geen uitputtend overzicht van alle vragen die de school vanuit haar verantwoordelijkheid moet beantwoorden, het is wel een zinvol overzicht van het soort vragen waar scholen zich over moeten buigen.

Om deze vragen niet abstract op te schrijven (dat zou zijn: “Welke eisen stellen we aan de betrouwbaarheid van data?”) grijpen we hierbij terug op de digitale gegevens van onze personages: de rekenresultaten van Fatima, het digitale portfolio van Ali dat Sara importeert en de foto die leraar Pim op Facebook zet. Hierbij geldt wel: de vragen moeten niet alleen voor de voorbeelddata worden beantwoord.

Zo staat er nu (bij Gebruiken) de vraag: Wanneer moeten de rekenresultaten voor wie beschikbaar zijn? Deze vraag kent dus talloze varianten zoals bijvoorbeeld:

- Wanneer moeten de financiële gegevens voor wie beschikbaar zijn?
- Wanneer moeten de leerlingenaantallen voor wie beschikbaar zijn?
- Wanneer moet de managementinformatie voor wie beschikbaar zijn?
- Wanneer moeten de roosters voor wie beschikbaar zijn?
- Wanneer moet de schoolgids voor wie beschikbaar zijn?

Welke vragen moet elke school voor zichzelf beantwoorden over data die onder haar verantwoordelijkheid vallen?

Hulpmiddelen bij verantwoordelijkheden

Om aan de verantwoordelijkheden tegemoet te komen zijn er op het internet veel hulpmiddelen voor bestuurders te vinden. Hieronder een kort overzicht van de belangrijkste:

Alle onderwijssectoren

- Wat moeten scholen doen om privacy goed te regelen: “Privacy in 10 stappen”.
Ga naar kennisnet.nl en zoek op “Privacy in 10 stappen”
- Alle overige hulpmiddelen van Kennisnet rondom het thema privacy.
Ga naar kennisnet.nl en zoek op “Privacy”
- Webinar over het organiseren van toestemming voor gebruik van persoonsgegevens (privacy by design): zoek in youtube op “webinar privacy by design”

Primair onderwijs

- Uitleg over het thema privacy in het primair onderwijs.
Ga naar poraad.nl/themas/ict-in-het-onderwijs/privacy
- De modelbewerkersovereenkomst voor afspraken tussen scholen en aanbieders van digitale leermiddelen: Ga naar poraad.nl en zoek op “bewerkersovereenkomst”

Voortgezet onderwijs

- Uitleg over het thema privacy in het voortgezetonderwijs.
Ga naar vo-raad.nl/themas/privacy
- De modelbepewerksvereenkomst voor afspraken tussen scholen en aanbieders van digitale leermiddelen: Ga naar vo-raad.nl en zoek op “bepewerksvereenkomst”

Middelbaar beroepsonderwijs

- Alle beschikbare hulpmiddelen rond informatiebeveiliging en privacy.
Ga naar sambo-ict.nl/programmas/informatiebeveiliging/
- Uitleg over privacy in het mbo “Hoe?Zo Privacy in het mbo”.
Ga naar kennisnet.nl en zoek op “Hoe?Zo Privacy in het mbo”

Toestemming voor gebruik van persoonsgegevens: twee opties

In het laatste deel van dit boek kijken we hoe scholen om kunnen gaan met een kernaspect van omgang met persoonsgegevens: het organiseren van toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens. Zoals we op pagina 16 zagen zijn persoonsgegevens gegevens die herleidbaar zijn tot een mens, zoals een leerling of medewerker. Omwille van privacy is het belangrijk om de toestemming voor het gebruik van deze gegevens goed te organiseren.

Het organiseren van toestemming is alleen nodig voor gegevens die niet strikt noodzakelijk zijn voor het geven van onderwijs of het begeleiden van leerlingen. Want: gegevens die echt nodig zijn voor het onderwijsproces of begeleiden van leerlingen mogen scholen altijd gebruiken. Deskundigen verwachten wel dat, naarmate maatwerk aan individuele leerlingen via inzet van ict toeneemt en scholen dus meer kunnen doen buiten het 'strikt noodzakelijke onderwijs', het in de toekomst steeds vaker nodig zal zijn deze toestemming te organiseren. Reden om te laten zien hoe scholen dit kunnen doen.

Er zijn twee benaderingen te onderscheiden: de organisatiegerichte en de gebruikersgerichte benadering. In de visualisatie op pagina 24 en 25 laten we zien hoe het vragen naar en geven van toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens binnen deze benaderingen verloopt.

In de organisatiegerichte benadering vraagt de school vooraf toestemming aan de betrok-

kene (zoals leerling, ouders, medewerkers) voor het gebruik van hun gegevens over een langere tijd, meestal een schooljaar. Het gaat hier dus om het gebruik van hun persoonsgegevens door dienstenaanbieders wat niet strikt noodzakelijk is voor het geven van onderwijs of het begeleiden van leerlingen. Denk bijvoorbeeld aan het vragen van toestemming voor het bieden van extern verzorgde begeleiding of vakinhoud. In de organisatiegerichte benadering leggen school en leerling, ouders of medewerkers de afspraken over het gebruik van persoonsgegevens vast in een overeenkomst, zoals een ouderovereenkomst.

De school geeft deze toestemming dan door aan de dienstenaanbieders door ook met hen een overeenkomst af te sluiten. De school functioneert in deze benadering dus als toestemmingsbemiddelaar, een soort doorgeefluik voor het vragen en geven van toestemming.

In de gebruikersgerichte benadering zit de school er niet meer tussen. Dienstenaanbieders vragen betrokkenen rechtstreeks en per dienst om toestemming voor het gebruik van hun gegevens voor een specifieke dienst en periode wanneer hier aanleiding voor is. In deze benadering kunnen betrokkenen dus per keer beslissen of ze wel of geen toestemming geven.

Hoe de twee benaderingen er in de praktijk uitzien werken we op pagina 26 uit in twee voorbeelden met Fatima en Sara.

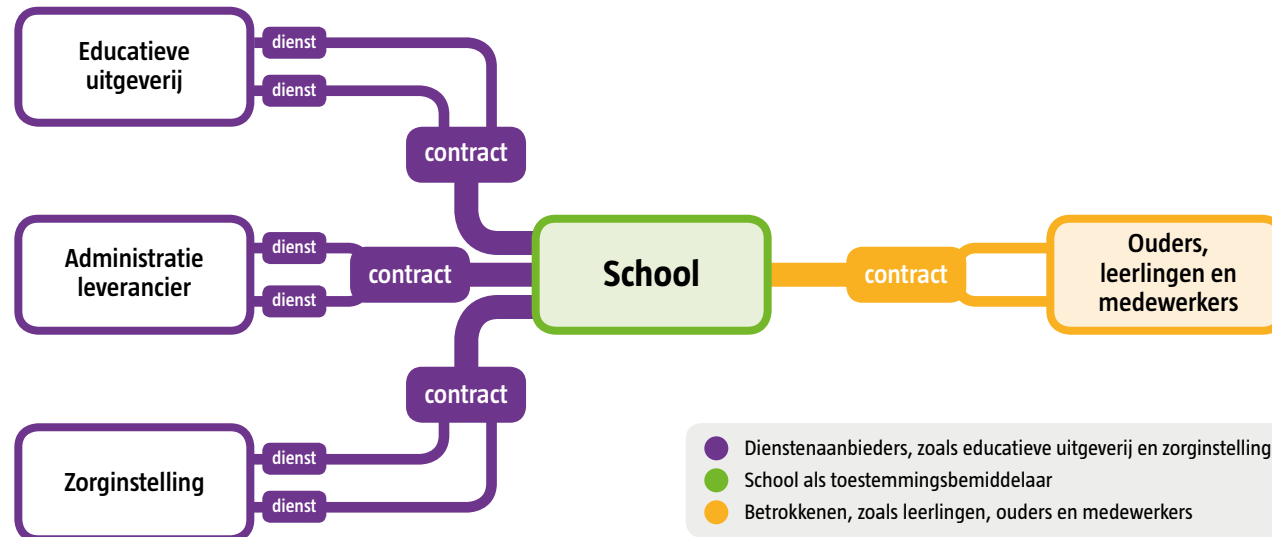
Wat zijn voor scholen twee opties om toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens te organiseren?

Optie 1

De organisatiegerichte benadering om toestemming te organiseren

Wie vraagt en geeft toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens?

- 1 Dienstenaanbieders vragen de school toestemming om gegevens van leerlingen en medewerkers te gebruiken.
- 2 De school vraagt ouders, leerlingen en medewerkers of dienstenaanbieders hun gegevens mogen gebruiken.
- 3 Ouders, leerlingen en medewerkers geven toestemming voor gebruik van hun gegevens aan de school.
- 4 De school geeft dienstenaanbieders toestemming voor gebruik van gegevens van leerlingen en medewerkers.

Toelichting

Hierboven staat uitgetekend hoe dienstenaanbieders (in paars) via de school (in groen) toestemming vragen en ontvangen voor het gebruik van gegevens van betrokkenen (in geel). De lijnen geven zowel het vragen als ontvangen van toestemming weer en laten zien hoe afspraken over het gebruik van gegevens worden gebundeld in contracten, zoals een ouderovereenkomst. Dienstenaanbieders, school en ouders, leerlingen en medewerkers doorlopen bovenstaande stappen opnieuw voor elk aanvullend, onvoorzien gebruik van gegevens dat niet is opgenomen in contracten.

Optie 2

De gebruikersgerichte benadering om toestemming te organiseren

Wie vraagt en geeft toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens?

- 1 Dienstenaanbieders vragen voor elk afzonderlijke dienst rechtstreeks toestemming aan ouder, kind of medewerker voor het gebruik van hun gegevens.
- 2 Ouders, leerlingen of medewerkers bepalen zelf – per verzoek vanuit de dienstenaanbieders – of ze toestemming geven om hun gegevens te gebruiken.
- De school heeft geen rol in het vragen en geven van toestemming voor gebruik van gegevens. Uiteraard kan de school wel een rol hebben in de aanleiding hiervan, bijvoorbeeld door het gebruik van een dienst voor te stellen aan ouders en leerlingen.

Toelichting

Hierboven staat uitgetekend hoe dienstenaanbieders (paars) voor hun diensten toestemming vragen en ontvangen van betrokkenen (geel) voor het gebruik van gegevens. De lijnen geven zowel het vragen als ontvangen van toestemming weer. In deze benadering is er geen verschil tussen voorzien en onvoorzien gebruik van gegevens, omdat dienstenaanbieders per keer toestemming vragen en ontvangen.

Wat zijn twee voorbeelden van het gebruik van de twee opties?

Optie 1

De organisatiegerichte benadering om toestemming te organiseren

Optie 2

De gebruikersgerichte benadering om toestemming te organiseren

Voorbeeld 1

Het begeleidingsinstituut 'Reken Plus' wil inzage in de rekenresultaten van Fatima om haar te helpen met haar dyscalculie.

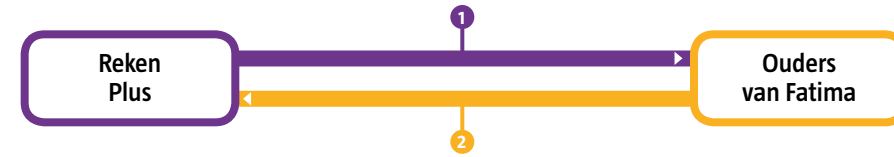
Wie vraagt en geeft toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens?

- 1 Het begeleidingsinstituut Reken Plus vraagt de school toestemming voor inzage in de rekenresultaten van Fatima voor dit schooljaar.
- 2 De school vraagt *aanvullende* toestemming aan de ouders van Fatima om inzage in de rekenresultaten te delen met Reken Plus, omdat dit gebruik niet voorzien was aan het begin van het schooljaar.
- 3 De ouders van Fatima geven de school toestemming voor inzage door Reken Plus, omdat zij vinden dat het instituut de rekenresultaten nodig heeft.
- 4 De school geeft Reken Plus toestemming om rekenresultaten van Fatima in te zien bij de educatieve uitgeverij.

Wie vraagt en geeft toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens?

- 1 Het begeleidingsinstituut Reken Plus vraagt de ouders van Fatima om toestemming voor inzage in de rekenresultaten.
- 2 De ouders van Fatima geven Reken Plus toestemming voor inzage van rekenresultaten bij de educatieve uitgeverij, omdat zij vinden dat het het instituut de resultaten nodig heeft.

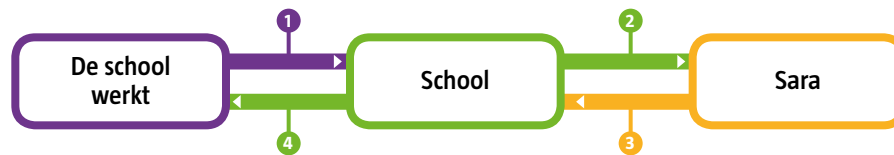
Voorbeeld 2

Het onderzoeksbureau 'de school werkt' wil gepersonaliseerde productiviteitsgegevens van Sara gebruiken voor een benchmarkanalyse van de administratieve medewerkers van de school.

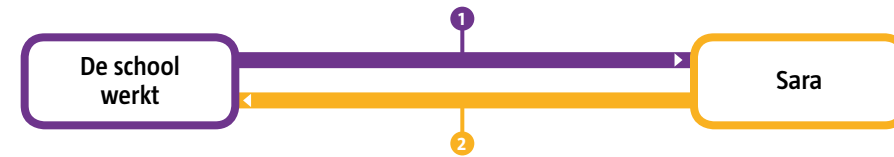
Wie vraagt en geeft toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens?

- 1 Het onderzoeksbureau vraagt de school toestemming voor gebruik van de productiviteitsgegevens van Sara.
- 2 De school vraagt Sara aanvullende toestemming om haar productiviteitsgegevens te gebruiken voor de benchmarkanalyse, omdat dit gebruik niet was voorzien in de arbeidsovereenkomst.
- 3 Sara geeft de school toestemming voor het gebruik van haar productiviteitsgegevens, omdat zij vindt dat een benchmarkanalyse nuttig is voor de school.
- 4 De school geeft het onderzoeksbureau toestemming voor het gebruik van productiviteitsgegevens van Sara.

Wie vraagt en geeft toestemming voor het gebruik van persoonsgegevens?

- 1 Het onderzoeksbureau vraagt Sara om toestemming voor gebruik van haar productiviteitsgegevens, omdat dit gebruik niet was voorzien in haar arbeidsovereenkomst.
- 2 Sara geeft het onderzoeksbureau toestemming voor gebruik van de productiviteitsgegevens, omdat zij vindt dat een benchmarkanalyse nuttig is voor de school.

Nawoord

In het onderwijs zoals dat nu op de meeste scholen is ingericht, spelen complexere toestemmingsvraagstukken voor het gebruik van (persoons)gegevens nog niet. De informatiesystemen die scholen op dit moment tot hun beschikking hebben, voorzien ook nog niet in het gemakkelijk, routinematig afhandelen van dergelijke verzoeken.

Toch is er alle aanleiding om op strategisch niveau voorbereidingen te treffen zodat u straks flexibel kunt omgaan met het opslaan van informatie. Met name het transparant regelen van toegang tot informatie is van belang. Niet éénmalig bij inschrijving, of jaarlijks voor een heel schooljaar, maar op het moment dat het nodig is en op maat, voor een specifieke groep leerlingen of voor die paar medewerkers die het betreft.

De ambitie maatwerk te bieden aan leerlingen, meer differentiatie toe te passen en passend onderwijs te bieden, leidt per definitie tot een steeds minder gestandaardiseerde onderwijsvraag. En hiermee tot een grotere diversiteit in behoefte aan leermiddelen, (vakinhoudelijke) begeleiding en andere onderwijscomponenten.

Nu worden materialen, deskundigheid en begeleiding nog vooraf ingekocht, ingeschat en ingepland. Bij maatwerk is dat anders. Pas gedurende het schooljaar zal blijken welke leerling welke begeleiding nodig heeft en welke materialen passen bij zijn of haar behoefte en ontwikkeling. Pas dan is duidelijk welke gegevens nodig zijn, waarvoor ze nodig zijn en wie ze

nodig heeft. Precies op het juiste moment moet de informatie toegankelijk worden gemaakt voor de aanbieders van materialen en voor de begeleiders die toegewezen zijn aan de leerling.

Deze andere dynamiek heeft ook consequenties voor het toepassen van de – eerder in dit kaartenboek genoemde - vuistregels voor het gebruik van persoonsgegevens. Scholen moeten de stap maken van het vooraf regelen van ruime toestemming voor bekende (markt)partijen - een noodgedwongen ‘blanco cheque’ - naar het ‘just-in-time’ organiseren van toegang voor specifieke partijen met een specifiek doel en voor een afgebakende periode.

Deze werkwijze sluit goed aan op het ‘dataminimalisatie’-principe en biedt een stevige basis om het ‘transparantie’-principe waar te kunnen maken bij leerlingen en ouders. Beide principes zijn belangrijke uitgangspunten bij steeds striktere (Europese) regelgeving rond privacy. Met deze aanpak is het onderwijs daarop goed voorbereid.

In een tijd van cloudcomputing, digitale materialen en digitale systemen is beschikking over en toegang tot data cruciaal. U heeft nog tijd zich hierop voor te bereiden, maar die tijd is ook wel nodig. Kennisnet helpt u graag bij het bouwen aan een stevig fundament voor effectief en verantwoord ict-gebruik in uw onderwijs.

Michael van Wetering, strategisch adviseur innovatie bij Kennisnet

Overzicht geraadpleegde deskundigen

Naam	Organisatie
Klaas Aalbers	Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden (SCOH)
Jan Bartling	saMBO-ICT
Ed van den Berg	ROC Nova College
Kees Buijtelaar	Comenius Lyceum Amsterdam
Christa Compas	Openbaar Voortgezet Onderwijs (OVO) Zaanstad
Ludo Cuijpers	ROC Leeuwenborgh
Arnold Dik	BMS Onderwijs
Pieter Hendrikse	Vereniging Ons Middelbaar Onderwijs (OMO)
Maurits Huigsloot	PO-Raad
Ewald de Keijzer	Obase - Openbaar Basisonderwijs Schouwen-Duiveland
Wim Kokx	Openbare Scholengroep Vlaardingen Schiedam (OSVS)
Gerdi Lambers	Thorbecke Voortgezet Onderwijs (TVO) Rotterdam
Annemie Martens	PlatOO – Openbaar en algemeen toegankelijk onderwijs
Anna Serraris	VO-raad
Hans Theeboom	O4NT
Kees Versteeg	Hondsrug College
Albert Vlaardingerbroek	ROC Noorderpoort
Joni Wagner	Hukshorn & Langerak
Peter Zacht	ROC West-Brabant
Hans de Zwart	Bits of Freedom
Leo Bakker	Kennisnet
Wietse van Bruggen	Kennisnet
Mark Dobrinic	Kennisnet
Brian Dommisse	Kennisnet
Willem-Jan van Elk	Kennisnet
Henk Nijstad	Kennisnet
Remco Pijpers	Kennisnet
Margreet Vermeer	Kennisnet
Jan-Bart de Vreede	Kennisnet